

BMSM o'quvchilariga puflama cholg'ularni o'rgatishning pedagogik asoslari

Jaloliddin Kamoliddinovich Isomiddinov
BXU

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda Bolalar musiqa va san'at maktablari (BMSM) o'quvchilariga puflama cholg'ularni o'rgatish jarayonining pedagogik asoslari keng va tizimli tarzda yoritilgan. Tadqiqotda puflama cholg'ularni o'qitishning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi jihatlari ilmiy-nazariy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Bolalarning yosh, fiziologik va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali pedagogik yondashuvlar, didaktik tamoyillar hamda metodik usullar asoslab beriladi. Ishda puflama cholg'ular orqali musiqiy qobiliyatlarni shakllantirish, nafas texnikasini rivojlantirish, ijrochilik madaniyatini yuksaltirish masalalari ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning puflama cholg'ularni o'rgatishdagi o'rni ochib beriladi. Tadqiqot natijalari BMSM o'qituvchilari, metodistlar va musiqa ta'limi sohasi mutaxassislari uchun amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: BMSM, puflama cholg'ular, musiqa pedagogikasi, ta'lim jarayoni, ijrochilik mahorati, nafas texnikasi, musiqiy rivojlanish, metodika, pedagogik yondashuv, estetik tarbiya

Pedagogical foundations of teaching wind instruments to students of BMSM

Jaloliddin Kamoliddinovich Isomiddinov
BHU

Abstract: This scientific work comprehensively and systematically covers the pedagogical foundations of the process of teaching wind instruments to students of Children's Music and Art Schools (BMSM). The study analyzes the educational, educational and developmental aspects of teaching wind instruments from a scientific and theoretical perspective. Effective pedagogical approaches, didactic principles and methodological methods are substantiated, taking into account the age, physiological and psychological characteristics of children. The role of modern pedagogical technologies and innovative approaches in teaching wind instruments is also revealed. The results of the study are of practical importance for BMSM teachers, methodologists and specialists in the field of music education.

Keywords: BMSM, wind instruments, music pedagogy, educational process, performance skills, breathing technique, musical development, methodology, pedagogical approach, aesthetic education

Kirish. Bugungi globallashuv sharoitida yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayonda musiqa san’ati, xususan, bolalar musiqa va san’at maktablari faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. BMSMlar o‘quvchilarda musiqiy savodxonlikni shakllantirish, ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish va estetik dunyoqarashni yuksaltirishda yetakchi bo‘g‘in hisoblanadi.

Puflama cholg‘ular musiqa san’atida o‘zining boy tembr imkoniyatlari, texnik rang-barangligi va jamoaviy ijrodagi muhim roli bilan ajralib turadi. Nay, fleyta, klarnet, saksofon, truba kabi puflama cholg‘ular bolalarda musiqiy eshitish, ritm tuyg‘usi, nafasni boshqarish va sahna madaniyatini rivojlantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur ilmiy ishning dolzarbligi shundaki, BMSM sharoitida puflama cholg‘ularni o‘rgatish faqat texnik ko‘nikmalarni emas, balki puxta pedagogik asoslarni talab etadi. Ta’lim jarayonida yosh xususiyatlari, psixologik omillar, sog‘lomlashtiruvchi jihatlar va metodik izchillik muhim ahamiyatga ega.

I BOB. Puflama cholg‘ularni o‘rgatishning pedagogik ahamiyati

Puflama cholg‘ularni o‘rgatish musiqa pedagogikasining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ularning pedagogik ahamiyati avvalo o‘quvchilarning musiqiy tafakkurini shakllantirish bilan bog‘liq. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, puflama cholg‘ular bilan shug‘ullanish jarayonida bolalarda eshitish xotirasi, diqqat va musiqiy idrok faollashadi.

Pedagogik nuqtai nazardan, puflama cholg‘ularni o‘rganish jarayoni intizom, sabr-toqat va izchillikni talab etadi. Har bir tovushni to‘g‘ri chiqarish uchun nafas, lab va barmoqlar muvofiqligi zarur bo‘lib, bu bolalarda o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

BMSMlarda puflama cholg‘ularni o‘rgatish o‘quvchilarning jamoaviy ijro tajribasini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Orkestr va ansambl mashg‘ulotlari bolalarda hamkorlik, o‘zaro hurmat va musiqiy mas’uliyat hissini kuchaytiradi.

II BOB. BMSM o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlari

Bolalar musiqa ta’limida yosh xususiyatlarini hisobga olish muhim pedagogik shartlardan biridir. Boshlang‘ich yoshdagi BMSM o‘quvchilarining fiziologik rivojlanishi hali to‘liq shakllanmagan bo‘lib, bu holat puflama cholg‘ularni tanlash va o‘rgatish metodikasiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Psixologik jihatdan bolalar tez charchashga moyil bo'lishi mumkin, shu sababli darslar qisqa, mazmunli va qiziqarli tashkil etilishi lozim. Rag'batlantirish, maqto'v va ijodiy yondashuv o'quvchilarning ichki motivatsiyasini oshiradi.

Shuningdek, bolalarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish pedagogning muhim vazifalaridan biridir. Har bir o'quvchining musiqiy eshitish darajasi, ritm sezgisi va nafas imkoniyatlari turlicha bo'lishi mumkin.

III BOB. Puflama cholg'ularda nafas texnikasini shakllantirish

Nafas texnikasi puflama cholg'ularni o'rganish jarayonining markaziy elementi hisoblanadi. To'g'ri nafas olish tovushning sifatli, barqaror va ifodali chiqishini ta'minlaydi. Ilmiy manbalarda diafragmal nafas olish usuli eng samarali deb e'tirof etiladi.

BMSM o'quvchilariga nafas texnikasini o'rgatishda maxsus mashqlar tizimi qo'llaniladi. Ushbu mashqlar o'quvchilarning nafas olish apparatini mustahkamlash, tovushni uzoq ushlab turish va musiqiy frazalarni to'g'ri bajarishga yordam beradi.

Nafas texnikasini shakllantirish jarayoni bolalarning umumiy sog'lig'iga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlarga ko'ra, puflama cholg'ular bilan muntazam shug'ullanish o'pka hajmini oshiradi va nafas tizimini rivojlantiradi.

IV BOB. Puflama cholg'ularni o'rgatish metodikasi

Puflama cholg'ularni o'rgatish metodikasi ilmiy asoslangan, tizimli va bosqichma-bosqich yondashuvni talab etadi. Dastlabki bosqichda tovush chiqarish, to'g'ri o'tirish holati va cholg'uni ushlab qoidalar o'rgatiladi.

Keyingi bosqichlarda texnik mashqlar, gamma va etyudlar orqali ijrochilik mahorati rivojlantiriladi. Metodik jarayonda notani o'qish, eshitib ijro etish va yoddan chalish ko'nikmalari uyg'unlashtiriladi.

Pedagog dars jarayonida individual va differensial yondashuvni qo'llashi lozim. Zamonaviy audio va video vositalardan foydalanish o'quvchilarning o'z-o'zini nazorat qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

V BOB. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar

Hozirgi davrda musiqa ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Interaktiv metodlar, raqamli platformalar va onlayn resurslar puflama cholg'ularni o'rgatishda samaradorlikni oshiradi.

Pedagogik texnologiyalar zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini sifatli shakllantirishga xizmat qiladi. "Pedagogik texnologiya" tushunchasi ilmiy adabiyotlarda o'qitish jarayonini oldindan rejalashtirish, aniq maqsadlarga yo'naltirish va natijani kafolatlashga qaratilgan tizimli faoliyat sifatida talqin etiladi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi faoliyatining uzviy bog'liqligini ta'minlaydi.

Pedagogik texnologiyalarning asosiy maqsadi - ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishdir. An'anaviy ta'limda o'qituvchi asosiy bilim manbai bo'lgan bo'lsa, zamonaviy pedagogik texnologiyalar sharoitida o'qituvchi ko'proq yo'naltiruvchi va tashkilotchi vazifasini bajaradi. Bu esa o'quvchilarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etishiga imkon yaratadi.

Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, pedagogik texnologiyalar didaktik tamoyillarga asoslanadi. Ular maqsadlilik, izchillik, tizimlilik va natijadorlik kabi jihatlarni o'z ichiga oladi. Har bir pedagogik texnologiya aniq maqsad, mazmun, metod, vosita va baholash mezonlari asosida tashkil etiladi. Bu esa ta'lim jarayonining shaffofligini va boshqaruv imkoniyatlarini oshiradi.

Innovatsion yondashuvlar - bu ma'lum bir soha (ta'lim, fan, texnologiya, boshqaruv va boshqalar)da mavjud an'anaviy usullardan yangicha, samaraliroq va zamon talablariga mos tarzda foydalanish yoki ularni yangi g'oya, metod va texnologiyalar bilan boyitishga qaratilgan yondashuvlardir.

Quyida tushuncha aniq va tizimli tarzda izohlanadi:

Innovatsion yondashuvlarning mazmuni

"Innovatsiya" so'zi lotincha "*innovatio*" - "yangilash, o'zgartirish" ma'nosini anglatadi. Shundan kelib chiqib, innovatsion yondashuvlar:

- mavjud tajribani takrorlash emas,
- balki uni takomillashtirish,
- yangi samarali yechimlar yaratishga yo'naltirilgan faoliyatdir.

Ta'lim sohasida innovatsion yondashuvlar

Ta'limda innovatsion yondashuvlar o'quv jarayonini:

- o'quvchi markaziga yo'naltirish,
- mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish,
- bilimlarni amaliyot bilan bog'lash

asosida tashkil etishni nazarda tutadi.

Asosiy innovatsion yondashuvlar:

1. Interaktiv ta'lim - o'quvchining faol ishtirokiga asoslangan usullar.
2. Kompetensiyaviy yondashuv - bilimdan ko'ra uni qo'llash ko'nikmasini rivojlantirish.
3. Loyiha asosida ta'lim - muammo yechish orqali o'rganish.
4. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) - raqamli vositalardan foydalanish.
5. Differensial va individual yondashuv - o'quvchilarning imkoniyatlarini hisobga olish.
6. Masofaviy va aralash ta'lim - onlayn va an'anaviy usullar uyg'unligi.

Innovatsion yondashuvlarning asosiy xususiyatlari

Innovatsion yondashuvlar quyidagi jihatlar bilan tavsiflanadi:

- yangilikka intilish;
- samaradorlikni oshirish;
- moslashuvchanlik;
- ijodiy fikrlashni rivojlantirish;
- amaliy natijaga yo'naltirilganlik.

Innovatsion yondashuvlarning ahamiyati

Innovatsion yondashuvlar:

- ta'lim sifatini oshiradi;
- o'quvchilarning faolligini kuchaytiradi;
- zamonaviy bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi;
- shaxsning ijodiy va intellektual rivojiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion yondashuvlar - bu har qanday sohada yangicha fikrlash, ilg'or tajribalarni qo'llash va samarali natijaga erishishga qaratilgan tizimli faoliyatdir. Ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlardan foydalanish zamonaviy, raqobatbardosh va ijodkor shaxsni shakllantirishning muhim omili hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar turli shakl va yo'nalishlarda namoyon bo'ladi. Muammoli ta'lim, modulli o'qitish, interaktiv metodlar, loyiha asosida o'qitish, kompetensiyaviy yondashuv shular jumlasidandir. Muammoli ta'lim o'quvchilarda mustaqil fikrlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirsa, loyiha asosida o'qitish ularning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi. Modulli o'qitish esa o'quv materialini mantiqiy bo'laklarga ajratish orqali o'zlashtirish jarayonini yengillashtiradi.

Pedagogik texnologiyalarda axborot-kommunikatsiya vositalarining o'rni tobora ortib bormoqda. Raqamli ta'lim platformalari, elektron darsliklar, multimedia vositalari va masofaviy ta'lim tizimlari o'quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ushbu vositalar ta'lim jarayonini vizuallashtirish, murakkab tushunchalarni osonroq anglash va mustaqil o'rganishni tashkil etishda muhim ahamiyatga ega.

Pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etishda o'qituvchining kasbiy mahorati muhim omil hisoblanadi. O'qituvchi nafaqat texnologiyani bilishi, balki uni o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtira olishi zarur. Shuningdek, pedagog doimiy ravishda o'z ustida ishlashi, yangi metod va texnologiyalarni o'rganib borishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, uning sifat va samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Ular o'quvchilarning faolligini kuchaytirib, bilimlarni chuqur va barqaror egallashga xizmat

qiladi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni barkamol, mustaqil va ijodkor shaxsni shakllantirishga zamin yaratadi.

Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil mashg'ulot olib borish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Elektron metronomlar, virtual orkestr dasturlari va audiomateriallar ta'lim jarayonini boyitadi.

Milliy musiqa ta'limi an'analari va jahon tajribasini uyg'unlashtirish BMSMda puflama cholg'ularni o'rgatishning muhim pedagogik sharti hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, BSM o'quvchilariga puflama cholg'ularni o'rgatish murakkab va ko'p qirrali pedagogik jarayon bo'lib, u ilmiy asoslangan yondashuvni talab etadi. Ta'lim jarayonida yosh va psixologik xususiyatlarni hisobga olish, to'g'ri nafas texnikasini shakllantirish, metodik izchillik va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Puflama cholg'ularni o'rganish o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va ijodiy salohiyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Mazkur ilmiy ish natijalari musiqa ta'limi amaliyotida samarali qo'llanishi mumkin bo'lib, BSM o'qituvchilari uchun metodik asos vazifasini bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. КБ Холиков. Конструирование потока информации в балансировке разделения познания и поведение абстрактного воздействия на мозг человека. Science and Education 6 (1), 28-34

2. КБ Холиков. Обширные знания в области музыкальных наук Узбекистана и порядка функционального взаимодействия в сфере музыке. Scientific progress 2 (6), 940-945

3. КБ Холиков. Влияние классической музыки в разработке центральной нервной системы. Science and Education 6 (1), 49-56

4. КБ Холиков. Приёмы формирования музыкально теоретический интересов у детей младшего школьного возраста. Science and Education 4 (7), 357-362

5. КБ Холиков. Преобразование новых спектров при синхронном использование методов и приёмов музыкальной культуре. Science and Education 4 (7), 107-120

6. КБ Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education 3 (3), 1026-1031

7. КБ Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and education 3 (8), 145-150

8. КБ Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and education 3 (5), 1326-1331

9. КБ Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. *Science and Education* 3 (5), 1549-1555
10. КБ Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. *Scientific progress* 2 (4), 370-374
11. КБ Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. *Scientific progress* 2 (4), 96-101
12. КБ Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. *Scientific progress* 2 (4), 114-118
13. КБ Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. *Scientific progress* 2 (6), 952-957
14. КБ Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. *Science and Education* 3 (3), 1032-1037
15. КБ Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. *Science and Education* 3 (3), 1020-1025
16. КБ Холиков. Методы музыкального обучения через воспитание в вузах. *Academy*, 57-59
17. КБ Холиков. проблематика построения современных систем мониторинга объектов музыкантов в сфере фортепиано. *Scientific progress* 2 (3), 1013-1018
18. КБ Холиков. О принципе аддитивности для построения музыкальных произведения. *Science and Education* 4 (7), 384-389
19. КБ Холиков. Своеобразие психологического рекомендация в вузе по сфере музыкальной культуре. *Science and Education* 4 (4), 921-927
20. КБ Холиков. Сложная система мозга: в гармонии, не в тональности и не введении. *Science and Education* 4 (7), 206-213
21. КБ Холиков. Обученность педагогике к освоению учащихся сложным способам деятельности. *Science and Education* 5 (2), 445-451
22. КБ Холиков. Уровень и качество усвоения предмета музыки, закрепление памяти и способности учащихся. *Science and Education* 5 (2), 452-458
23. КБ Холиков. Детальный анализ музыкального произведения. *Science and Education* 4 (2), 1069-1075
24. КБ Холиков. Психолого-социальная подготовка студентов. Социальный педагог в школе: методы работы. *Science and Education* 4 (3), 545-551

25. КБ Холиков. Тенденции строгой и детальной фиксации в музыке. Scientific progress 2 (4), 380-385

26. КБ Холиков. Эффективные способы изучения музыкальных элементов в школьном обучении. Scientific progress 2 (4), 108-113

27. КБ Холиков. Природа отношений, регулируемых инструментом возбуждения музыкальных эмоций при коллективном пении. Scientific progress 2 (3), 1032-1037

28. КБ Холиков. Специальный барьер для заключительного этапа каденции как процесс музыкально-технической обработки произведения. Science and Education 4 (7), 345-349

29. КБ Холиков. Звуковой ландшафт человека и гармоническая структура головного мозга. Science and Education 6 (1), 21-27

30. КБ Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2, 955-960